

له سه دهی ههژدهم بهم لاوه، پانتایی گشتی له فه ره نسا به شپوهیهک به رهه مهینهری کولتووری خۆی ده ده خات که خاوه نی هیتزیک سیمبولیک و هیماداره له بواره جوړاو جوړه کانی وهک هونهر و نه ده بیات و زانسته مرۆبیه کان و زانسته سیاسییه کان و زانست به مانا گشتیه که ی.

دوا به دوا ی رووداوی دریفوس (Dreyfus affair) و پیسوایی قه زایی که کۆماری سییه می له سالی ۱۹۰۰ وه جوړه خست که دواتر بهم به رهه مهینهره کولتوورییه گوترا "روونا کبیر".

روونا کبیر به رهه مهینهریکی کولتووریی بهرپر سیاره (engaged)، پسپوریک که هه لوتسته سیاسی و په وستی خۆی له گه ل پرۆزه زانستی و کولتوورییه کان یهک ده خات. بهرپر سایه تی سیاسی روونا کبیر له وانه یه گرتیدراو بیت به ده برینی ئاشکرای بهرۆه وندییه په واکانی خه لک، گه رانه وهی بایه خه دیموکراتیکه کان، جیهانداگیری کۆماری، یان مه حکوومکردنی جوړه کانی ناداد په روهری کۆمه لایه تی بیت.

بۆ لیکۆلینه وه له سه ر روونا کبیرانی فه ره نسی له سه ده ی بیسته مدا، ده بی پتوهندی نیوان نه ندیشه کانی روونا کبیران و پانتایی سیاسی و کۆمه لایه تی نه وان له بهر چا و بگرین، ههروه ها ده بیت لایه نه کانی میژووویی هه لسه نگینین و به بی نه وان به دژواری له میژووی روونا کبیری فه ره نسا ده گه یین.

له م لایه نه وه، به مه به سستی تیگه یشتن له بایه خی کولتووری قوئاغی ۱۸۹۸ (ده سپیکی رووداوی دریفوس) تا ۱۹۸۴ (مه رگی فووکۆ) به پتوبست ده زانریت که نه م قوئاغه زپینه ته مه ن کورته ی روونا کبیری مۆدیرنیزی فه ره نسی له روانگی میژووویی وه له بهر چا و بگرین.

هه ل بهت سه ر ده میکی زپینی دیکه، واته قوئاغی

روونا کبیران له فه ره نسا

نووسینی؛ یوهان نانگرمولیر
بۆ فارسی؛ میهرداد ئیمامی
له فارسییه وه: جه مال نه جار ی
(فه ره نسا)

روون و دیار، به هۆی سههركهوتنی ركبابه ره
ئهلمانییهکانیانهوه، بچووک پیشان دهه درا.

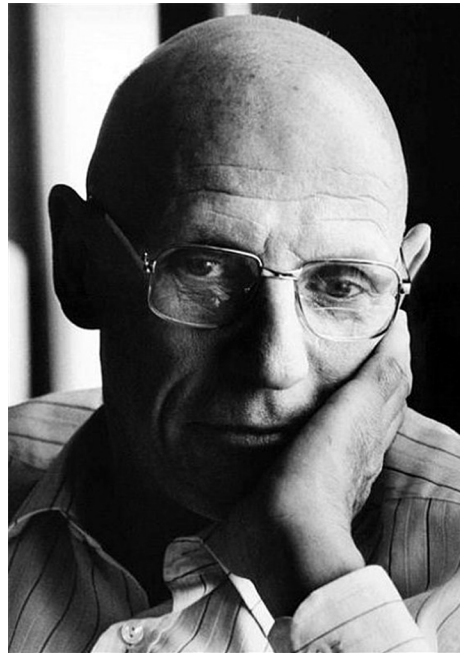
له ماوهی سهدهی نۆزدههدا و به هۆی بوونی ئینتیمای
ناسیۆنالیستی له ئه وروپا، هاوردیهکی بهربلاو له
به رههم و پیهوه ئاکادیمیکهکانی ئهلمان بۆ فه ره نسا
دهستی پێ کرد، که پیکهاتبوو له فه لسه فهی ئیدیالیزی
دهسه لاتدار بۆ شتیوازی ئالۆزهکان له زمانناسیی میژوویی
تا دهگاته شتیوازی زانستی و پسپۆرانه و تهواو، که
له سههه پیهوانه یهکی بالا له دابهشکردنی کار به رههم
هاتبوو. ئه و پرۆسه یه تا دوا ی دووه مین جهنگی جیهانی
دریژدی هه بوو، واته کاتیک که زۆریه ی رووناکبیرانی
فه ره نسا به شادمانی دهگه ل به رههمه کانی هینگل و
مارکس و نیتشه و هۆسرل و فرۆید و هایدیگر به ره و
روو ده بو نه وه.

هۆکاری سههه کی لاوازی ریژهیی ژبانی ئاکادیمیکی
فه ره نسی له سه ده ی نۆزده و نیوه ی سه ده ی بیسته م،
نه بوونی ریکخراوه به هیز و خودموختاره کانی خویندنی
بالا بوو، که له پیتش ۱۹۶۸، واته کاتیک که کۆلیژه
سونه تیهه کان ئالۆگۆریان به سه ردا هات و بوونه زانکۆی
پیشکه وتوو، هیشتا پیک نه هینرابوو.

هاوکات له سه ده ی نۆزدههدا، چینی خوینده واری ناو
زانکۆکان و رووناکبیرانی بۆرژوا ی ئه لمانیا
(Bildungsbürger) که خاوه نی پیکه ی خۆیان بوون و
ناوه ندیکه گرنگ و به سه وودی وه ک "زانکۆی
هۆمبۆلت" یان هه بوو، کۆلیژه کان (facultés) و
قوتابخانه (écoles) فه ره نسیه کان، هه راوی سیسته می
پیش نه که وتوو قوتابخانه سه ره تاییه کان، یان
دوانا وه ندییه کان بوون، تا ئه وه ی که دریژه پیده ری
سیسته می خودموختاری لیکۆلینه وه ی ریک، ئاستی
خویندنی سه رووی به کالۆریا (لیسانس) و زانستی
لیکۆلینه وه ی بێ خه وش و په سه ن بیت.

به دریژایی نیوه ی یه که می سه ده ی بیسته م، زانکۆکان
که په گورپیشه یان به گشتی بۆ پیش شوړشی فه ره نسا
ده گه ریته وه، له بنه رته دا وه ک بلا وکه ره وه ی پروانامه کانی
زانکۆ (به کالۆریا و ماجستیر) رۆلیان ده بیینی، به لام
پروگرامیکه گشتگیران سه بهاره ت به راهیتانی
ئاکادیمیک نه ده خسته روو، چ بگات به وه ی که
لیکۆلینه وه سه ره خۆکان ئه نجام بدات. قوتابخانه کان
(écoles) له به رانبه ره ده سه که وته کانی شوړشی فه ره نسا
دروست بوون.

هه رچه ند حکومه تی کۆماریخواز ئه م قوتابخانه ی
(écoles) به مه به ستی به ره همه هیتانی بوورکراته کان و

میشیل فوکۆ

رۆشنگه ری l'âge des lumières بوو. کاتیک که
رووناکبیری مودیرن له دایک بوو، له گه ل ئه وه شدا ئه گه ر
به دریژایی سه ده ی هه ژده م، به ستینیکه گشتی جیاواز
و لیک جیا دژی ده وه تی په ها و سیسته می پیاوانی
ئایینی خۆی ده رخست، بارودۆخی رووناکبیرانیک که
پاش یه ک سه ده دوا ی شوړشی فه ره نسا هاتنه مه دیدان، چ
بوو؟ پیش ئه وه ی بچینه سههه باسی رووناکبیرانی
فه ره نسا له سه ده ی بیسته م، ده بی ئاماژه بۆ میژووی
بێ ناوژیوانی رووناکبیرانی مودیرنیم بکه ین که ئیمیل
زۆلا ئه ونه ی به رچاوتی.

به دلنهایی ئه م روانگه یه که ژبانی رووناکبیری
فه ره نسا له سه ده ی نۆزدههدا له به راورد ده گه ل رابوردوو
بێ مه ودا ی خۆی و ولاتانی دیکه ی ئه وروپایی،
جموجوولی و گه ره موگوری که می پیه و دیاربوو، به
شتیوازی جۆراوجۆر پیه وستی به چاکسازیه.

به دریژایی سه ده ی نۆزده م، گرووپیکه گرنگ له
به ره همه هیتانه رانی ئه ده بی خۆتایین، وه ک فیکتۆر هۆگۆ
هه بوون، که هه م ئه ستیره ی گه شی بواری ئه ده ب بوون،
هه ره ها وه ک چالاکوانی سیاسی ناسراو رۆلیان هه بوو.

که وابوو، ئه گه رچی په گورپیشه ی زۆریه ی هه ره زۆری
په وایه تی کۆماریخوازانه و ئوستوره کانی پیکه هیتانه ری
سیاسه ته نه ته وایه تیهه کان ده چونه وه سههه شوړشی
فه ره نسا، به لام ده سه که وته کانی لیکۆلینه وه و شوړقه ی
به ره همه هیتانه رانی ئاکادیمیکی دیکه، هه ر وا به واتایه کی

مامۆستایانی حکوومی زۆر پسیپۆر پیکهینا، به لām هیچ کام له وانه نهیده توانی له هه مبهه نه بوونی به رهه مه ئاکادیمییه گرنه و لیکۆلینه وه شیکارییه کان له زانکۆکان پیکهینا بیت. ده گه ل بایه ختیکی له راده به دهه و ئه و به لینه ده و شوانه ی وه ک کار له لایه ن ئه م قوتابخانه وه به دهه چوه کان دهه را (هیشته ش هه ره له سه ره به لینه کانیه ن به دهه وامن)، مه به سته سه ره تایی گشتیه ن به جیگه یانده ن خواسته و نیازه کانی ده ولته ت و به ره مه مهینه نانه ره مانبه رانی داها توی ده ولته ت بوو. ته نانه ت له ناو باشترین و به ناو بانگترین قوتابخانه کان، واته قوتابخانه ی "نۆرمال سوپه ریور" زیاته ره ولتی دهه دا بۆ راهیه نانه و به ره مه مهینه نانه مامۆستایانی بواری فه لسه فه تا ئه وه ی خۆی به به ره مه مهینه نانه دا هینه رانه ی به ره مه مه ئه کادییکه سه ره به خۆکانه وه سه ره قال بکاته.

له م رووه وه جیگه ی بایه خ پیدانه ناماژه به وه بکه یه ن که له ماوه ی سه ده ی نۆزده م و نیوه ی یه که می سه ده ی بیسته م، ژماره یه کی بی بایه خ له به ره مه مهینه رانی سیمبۆلیک و هیما یی، له ده ره وه ی ریکه روه کانی خۆینده نانه بالā و ناوه نده ی فیکه راری ئاکادیمیکی سونه ته ی (وه ک سوۆر بۆن و ئاکادیمی فه ره نسا) هه بوون. شوینی مودیر نیسته ی به ره مه می سیمبۆلیک و هیما یی که به دامه زرانی چوارچیه وه مودیر نیسته ی هونه ری پینشه ره له سه ده ی کۆتایی سه ده ی نۆزده م ده سته ی پێ کرد، تیگه یشتنه ی زۆر زه حمه ته به بی له به ره چا و گرتنه ئه م گرووه ی پیکهاته توه له به ره مه مهینه رانی کولتووری سه ره به خۆ و والا که له خه لکی شار و شارۆچکه کانی فه ره نسا، واته جیگه یه ک که سیسته می په ده و، ته نیا ریژه یه کی که م له ده ره چوه کانی ئه م شوینه نانه ی قبول ده کرد و هه مبه یه که خه لکی ده ره وه ی فه ره نسا پیک دههاته.

بازاری به ره مه مهینه نانه ی سیمبۆلیک و هیما یی به شیوه ی ده ره ئه نجامی هیره شی به ده وه امی به ره مه مهینه رانی نوێ که خوازیاری گه یشتنه به لووتکه، تا راده یه ک په ره ی سه نه ده که درێژه ی خودمختاری به ره مه مهینه رانی سنووردار خۆی ده رخسته. له روانگه ی بوودیو، به ره مه مهینه نانه ی سنووردار (restrained production) بۆ لای خواسته قۆزغکراوه کانی به ره مه مهینه رانه کانی دیکه ی له شیوه ی سیمبۆلیک ریک ده خرا و ده توانه ی پیکه ی مودیر نیسته ی وه ک ده ره ئه نجامی نه خوازیاری جیایی به ره مه می کولتووری له به ره چا و بگره ن.

پیکه وانه ی پیکهینه ی بازاری به ره مه مهینه نانه ی سیمبۆلیک به شیوه ی گشته ی په ره پیدراو، هه م چیکراو هه م به ته وای لیک جیاییه که به ره مه مهینه ران و

رووناکبیرانی مودیر نیزمه بتوان وهه رۆلێکی گرنه و پر بایه خ له فه ره نسا به ده سته بیته ن. سانه ترالیزه بوونی به ره مه مهینه رانی کولتووری له پاریس و پیکهاته ی لیک جیایی پانتایی رووناکبیری، نه ته نیا نه بووه هۆی به ده وه امبوونی خیره ی ره وه ت و مۆدیله زووتپه ره کان، به لکو نیشانه ده ری به ره وه نده ی سیمبۆلیکیکی بالā بوو بۆ ئه و گرووه یه له ریبه رانی رووناکبیر که ده یانته وانی خۆیان له مه یدانه جۆراو جۆره کانی به ره مه مهینه نانه ی کولتووری والا، بالā ده سته ئاکادیمیکی و سیاسه ته نه ته وه ییه کان به سه لینه ن.

له ماوه ی روودای دریفوس، بیرکرده وه و گوتاری رووناکبیری مودیر نیسته ی بۆ یه که م جار به ئاشکرای خرایه روو. ئالفرید دریفوس فه رمانده ی سوپای فه ره نسا بوو که له ۱۸۹۴ به سیخووری تاوانبار کرا، به لām زۆری نه خایانه که تاوانه که ی ته نیا به هۆی ئه وه وه بوو که ئایینه ی جووله که ی په ی ره ده کرد، نه ک خیا نه ت و سیخووری به مانا راسته قینه که ی. له ۱۸۹۷ به م لاوه ژماره یه کی زۆر له به ره مه مهینه رانی ئه ده بی و ئاکادیمیکی، که سانی وه ک شارل پژی، ئه ندری ژید، مارسیل پرۆسته، لوسین هیره و ئیمیل زۆلا به بیانه ووی دووباره دادگاییکرده وه ی "دریفوس" ها ته مه یدان و نامه ی به ناو بانگی ئیمیل زۆلا به ناوی "من تاوانباری ده که م" له ۱۸۹۸ دا بوو به مانیفیسته ی گروویته کی تازه دامه زراو له رووناکبیران. روودای دریفوس زۆر خیره گۆرا به شتیکی زیاته ره ره سواییه کی یاسایی ساده و بووه هۆی مملانیته یه کی درێخایه ن له نیوان هیره پاوانخوازه کانی ئایینه ی و لایه نگرانی لیبرال دیموکراتی سه ره به کۆماری سییه م که رووناکبیران نوینه رایه ته ی ئه و جینه یان ده کرد.

گۆزانکارییه خیره و ئالوگۆرییه بنه ره ته ییه کان که به گشته ی له پینچ شوینی سیمبۆلیکدا خۆیان ده دیته وه که پینچ قۆناعی رووناکبیری سه ره کی نوینه رایه ته ی ئه وان ده کاته- به باشترین شیوه- وروژاندن و دنه دانی به ره پر سه یه ته ی رووناکبیری که به ده وای روودای دریفوسه وه وه سف ده کریته؛ یه که مین شوینی مودیر نیزمه سه ره کی، پیکهاته بوو له تاوانگاره میژووییه کان له ماوه ی یه که مین جه نگی جیهانیدا (بۆ نمونه مارسیل پرۆسته)، دووه مینه یان تابه ته بوو به به ره ی خه لقی نه ته وه بی (front populaire) و سووریالیزمی له خۆ ده گرت (بۆ نمونه ئه ندری ژید و ئه ندری بریتۆن)، یه که م شوینی مودیر نیزمه نوێ، یان ئیگزیه ستانسیالیزم (به ریبه ری ژان پۆل سارتر) بوو، دووه مین شوینی مودیر نیزمه نوێ و سه ره که وتنه تیگه ل به حه په سان و

سەرگەردانی گۆفاری زانسته مۆیبه‌کان (sciences humaines) و گوتاری دەر و ناسی - ماركسى - پیکهاته‌خووانه (له روانگه‌ی سیاسیه‌وه به‌چاوترین نوینه‌ی ئەم رەوتە مێشیل فووکۆ بوو) و شوینی پاش مۆدێرنیزی (گه‌رانه‌ی بێرۆکه‌ی سیاسى لىبرال و روناکبیر "پاشماوه‌ی بیری چه‌پ"، واتە پێیەر بۆردیۆ). ئەم شوینه سیمبۆلیکانه له‌لایەن گرووپ و تۆرە تایبەته‌کانه‌وه پشتگیرىیان لى ده‌کرا که له زۆربه‌یاندا ژوورنالتيكى روناکبیریان له به‌رده‌ستدا بوو، بۆ نمونه؛ لا نوئل غیچیو فرانس (La Nouvelle revue française) که ژید سالی ۱۹۰۸ دایه‌زاند، سه‌رده‌می نوئ (Les Temps modernes) که سارتر له ۱۹۴۵ دایه‌زاند، تیل کیتل (Tel Quel) که خاوه‌ن بیری و نووسه‌ری ئاوانگارد فلیپ سولیتز له سالی ۱۹۶۰ هه‌ولێ دامه‌زرانی بۆ دا، گۆفاری لیکۆلینه‌وه‌ی زانسته کۆمه‌لایه‌تییه‌کان (Actes de la recherche en sciences sociales) که بۆردیو سالی ۱۹۷۵ دایه‌زاند و گۆفاری لۆ دى با (Le Débat) که مێژوونووسی لىبرال پێیەر نۆرا له سالی ۱۹۸۰ دایه‌زاند.

حه‌ز و مه‌يله ئالۆز و دژبه‌یه‌که‌کانی مێژووی روناکبیری سه‌ده‌ی بیسته‌م، هۆکارتيكى بنه‌رته‌ی له تێپه‌راندنی قۆناغه مۆدێرنیستییه‌کانی سه‌ره‌تا تا مۆدێرنیزی نوئ، رۆلی له‌په‌رايه‌ده‌ری به‌ره‌مه‌پێنه‌رانی ئاکادیمیك بوو که له کۆتاییدا له پله‌ی زانسته، کۆمه‌لایه‌تی بۆردیو گه‌یشه‌ لووتکه. مۆدێرنیزی نوئ ده‌رخه‌ری سه‌ره‌له‌دانی روناکبیری ئاکادیمیكتر بوو، بۆ نمونه، ژان پۆل سارتر به‌که‌مین ئەستیره‌ی روناکبیری که هه‌م له‌ بۆری ئەده‌بیاتدا ناوبانگی په‌یدا کرد و هه‌م له‌ رۆوی ئاکادیمییه‌وه ناسرا و بوو به‌ نمونه‌یه‌کی به‌رچاو له روناکبیری فه‌ره‌نسا.

سارتر وه‌ک ده‌رچووی قوتابخانه‌ی (ئیکول نۆرمال) کاری خۆی وه‌ک مامۆستای فه‌لسه‌فه له قۆناغی دواناوه‌ندی ده‌ست پێ کرد و دواتر بوو به‌ نووسه‌رتيكى سه‌ره‌خۆ که دواتر له گۆفاری به‌رخۆدان (résistance) ی فه‌ره‌نسی وه‌ک که‌سایه‌تییه‌کی سیاسى ناسرا. کاریگه‌ری سارتر له‌سه‌ر ژبانی روناکبیری فه‌ره‌نسا ئەوه‌نده به‌رچاو بوو که گۆران له هه‌لوێست و بۆچوونه‌کانیدا، زبیره‌کانه له‌ بواره جۆربه‌جۆره‌کانی به‌ره‌مه‌پێنه‌رانی سیمبۆلیکدا (له‌وانه؛ فه‌لسه‌فه، ئەده‌بیات، شانۆ، ژورنالیزم، چاپکراو و رادیۆ) ده‌گه‌سه‌ل پۆچتی (Boschetti)، به‌ره‌مه‌می خۆراگر له پانتایی به‌ره‌مه‌پێنه‌رانی سیمبۆلیکدا (بۆ نمونه، رۆژنامه‌ی فه‌ره‌نسی لىبراسیۆن، که به

هاوکاری سارتر له سالی ۱۹۷۳ دامه‌زرا و هه‌یشتاش به‌رده‌وامه. سارتر نیشانه و هه‌یمای روناکبیری به‌رپرسیاره که پله و پایه‌ی خۆی وه‌ک لیکۆله‌ریک و به‌ره‌مه‌پێنه‌رتيكى ئەده‌بی، بۆ خزمه‌ت به‌ بۆری سیاسى ده‌خاته به‌رده‌ست.

بۆ شروقه‌کردنی ده‌سه‌لاتی رۆو به‌ کزی به‌ره‌مه‌پێنه‌رانی ئاکادیمیك و کولتووری والا، سێ گۆرانکاری جیگه‌ی بایه‌خ که دواى دووه‌مین جه‌نگی جیهانی هاتنه‌ ئاراوه، پێیسته‌ ناماژه‌یان پێ بکرت:

۱- دوا به‌ دواى شوکی ئیسه‌پۆتنیک (ته‌نگه‌یه‌ک که به‌ره‌مه‌می بۆ فه‌زا ناردنی یه‌که‌م مانگی ده‌ستکرد له‌لایه‌ن یه‌کیتی سوڤیه‌ت و رکا به‌رایه‌تی ئاسمانی ئەمريکا و یه‌کیتی سوڤیه‌ت له قۆناغی شه‌ری سارددا) و له کۆتاییه‌کانی شه‌ری ئەله‌جه‌ زاير (۱۹۶۲ - ۱۹۵۴) ته‌قینه‌وه‌ی بچ وینه‌ی پله و پایه‌ ئاکادیمیكە‌کان به‌ چاودێری وه‌زاره‌تی رۆشنبیری دووگۆل (۱۹۶۹ - ۱۹۵۸) و روناکبیری بناژۆی چه‌پخواز "ئه‌ندری مالرو" رۆوی دا. له هه‌یج ولاتتيكى تری رۆژاوا، لیکۆلینه‌وه‌ی ئاکادیمیك و خۆتندنی بالا به‌م راده‌یه‌ له وه‌ها ئاستيكي نزمدا، له‌وه‌ها قۆناغتيكى کورتدا په‌ره‌ی نه‌ستاندبوو. له ئەنجامدا، روناکبیری سه‌ره‌خۆ، نووسه‌ران و خۆراهینه‌رتيكى وه‌ک رۆلان بارت به‌ خه‌یرایی تیکه‌ل به‌ سیستمی ئاکادیمیك - له به‌ربلایوترین شتیه‌یدا - بوون.

۲- پله و پایه‌ی رۆو له زیاده‌بوونی لقه‌ ته‌کنیکیه‌کانی خۆتندنی بالا، هه‌یدی هه‌یدی له بایه‌خی قوتابخانه و ئیکوله روناکبیرییه‌کان کهم کرده‌وه و زبانی پێگه‌یاندا. رهنه‌گه‌ نمونه‌ی به‌رچاوی ئەم به‌شانه، سه‌ره‌که‌وتنی قوتابخانه‌ی نه‌ته‌وه‌یی به‌رپه‌ردن (ENA) که سالی ۱۹۴۵ دامه‌زرا، له هه‌له‌سه‌نگاندن ده‌گه‌ل قوتابخانه‌ی نۆرمال سوپه‌ریۆر (ENS) و Rue d'Ulm که سالی ۱۷۹۴ دامه‌زرا بوو. تا دواى دووه‌مین جه‌نگی جیهانی راهه‌تانی فه‌لسه‌فی و ئۆمانیستی ئیکول نۆرمال به‌ راده‌ی پێیوست بۆ رێنماییکردنی ده‌رچووه‌کان به‌ره‌و به‌رزترین شوینه‌کان له سیاسه‌ت، ئابووری، یان کولتووری فه‌ره‌نسه، خاوه‌نی پێگه‌یه‌کی تایبته‌ بوو. (به‌رپرسیایه‌تییه‌ سیاسیه‌ دره‌وشاوه‌کانی ژان ژره، لیۆن بلۆم، جۆرج پۆمپیدۆ، هه‌له‌سه‌نگین). له‌گه‌ل ئەوه‌شدا له‌سه‌ره‌تای ده‌یه‌ی ۱۹۶۰ به‌م لاره‌، زۆریه‌ی خۆتندکاره‌ خاوه‌ن تواناییه‌کان له به‌شى فه‌لسه‌فه و ئەنجومه‌نی ئۆمانیستی سونه‌تی ده‌ستیان به‌ پاشگه‌زیبونه‌وه‌ کرد، ئەم خۆتندکارانه به‌ جیددی خاوباری ئەوه‌ بوون له کولتووری فه‌له‌سه‌فه‌ی فه‌ره‌نسی پاشه‌کشه‌ بکه‌ن و هه‌ولێ

ئەو دەیان دەدا سەرمايەى كۆلتوربى خۇيان دەگەل خواستە نوپپەكانى زانستە مرۆپپەكانى تازەداھپنراو و زمانناسى رى نېشانەدرى ئەو زانستە بگونجپن، يان راستەوخۆ بە ENA بەسترتېنەو و بەلېنى كار و بەرپرسايەتى سەرگەوتووى لە سياسەت و بەرپتەبەرى و ئابوورىيە فەرەنسا دەدا.

۳- بە سەرھەلدانى كۆمەلگەى نمايش (دوبور - De bord) راگەيانەندە چاپكارەكان زياتر لە ھەموو كاتىك جىگەى خۇيان بە تەلەقزىۆن گۆرپپەو، نە تەنبا تەلەقزىۆن، بەلكو زۆر زياتر خاوەن بەھرى بلاو بوونەو و وپتەكان و نواندەو و شپو و روخسارەكان بوو؛ بەلكو ژورنالېستەكانى تەلەقزىۆن لە فەرەنسا، ھەر و ھا ھەوليان دابوو تا كارىگەرى بەر بلاويان لە باسە سياسىيەكاندا ھەبېت. تەلەقزىۆن بەردەنگى لەرادەبەدر و كار و پىسپۆرى زۆر دەخاتە بەردەم بەرھەمھپنەرانى سىمبۆلىك. ئەو بەرھەمھپنەرانەى كە ئىتر نابج ئەوان و ھەك داھپنەرانى ئاكادېمىك، يان كۆلتورى والا و رەوا، بە مەبەستى دەست پېراگەيشتن بە دەنگىكى جىگەى بايەخ لە سياسەتە نەتەو و پپەكانى پېرۆزدا لەبەرچاو بگرېن.

بەم پپپە و لەگەل ئەو ھەشدا ژورنال و رۆژنامە رووناكپپپەكان بەبەردەوامى خاوەنى پپپەى خۇيان بن (لو نوڤىل ئۆزپرفاتور، لۆمۆند) كە ھىچ رى خوشكەر نپپە بۆ چارەسەرى تەنگزەى ھەژموني مۆدېرنېستىي بەرھەمى كۆلتورى والا و ئاكادېمىك، بەلكو ئەو تەنگزەپە پەردەستپپپت.

لە نپو و پپكەمى دەپەى ھەشتاكانى سەدەى بپپستى زاپپنى، سەردەمى رووناكپپرانى مۆدېرنېست كە نپوان بەرھەمھپنەنى سىمبۆلىكى ئاكادېمىك و ئاكادېمىكدا بوون، كۆتايى پپپەت و قۆناعى پاش مۆدېرنېزم، يان بە واتايەكى روونتر، قۆناعى دژ بە مۆدېرنېزم دەستى پپ كرد. بەشپكى زۆر لە ناودارانى رووناكپپرى سەر بە قۆناعى پپشوو مالا و ايبان لە ژيان كرد، يان لە پانتايى گشتى بزر بوون. (سارتر، لكان، بارت، فووكۆ؛ ئالتوسپتر كە دواى كوشتنى ھاوسەرەكەى خراپە بەندىخانە و سۆلرپ پپشى بە چاپ و بلاو بوونەو و گۆڤارى "تيل كپل" گرت) و نەو و پپكى نوئ لە رووناكپپرانى لپرال ھاتنە مەدان. تەنگزەى ئايدپۆلۆژى و زەپنپەتى مۆدېرنېزمى، كەمپك دواى بلاو بوونەو و كۆمەلە دۆرگەكانى گولاك (۱۹۷۶) بەرھەمى سولرئپتسپن بە زمانى فەرەنسا دەستى پپ كرد، تەنگزەپەك كە لە پەك قۆناعدا، نەتەنبا بوو ھۆى

سپپنەو و پپرى ماركس لە ژيانى رووناكپپرى فەرەنسا، بەلكو بوو ھۆى نائومپپدى زۆرپەى پەپامبەرانى رووناكپپرى سەر بە رابوردوو كە لە ماركسپپستەكان و ئپگزپپستانسپپالپزمەكان و دەروونناسان و پپكھاتەخوازەكان پپك دەھات.

بەم پپپە ئەم قۆناعى پاش مۆدېرنېستى كە نابپت ئەو لەگەل دياردەى ئانگلو ئەمپرىكى پاش مۆدېرنېزم، يان دوپپكھاتەخوازى، چەمپك كە لە بەستپپنى فەرەنسىدا نامۆپە، بشو پپپن كە بوو ھۆى ژيانەو و باپەخى بپرمەندانى لپبرال و دژەتۆتالپتارى رابوردوو. (ھەلسەنگاندنپك بكن لەگەل پپۆن ئارۆن، يان جەغزى دژە ئپستالپنپستى سۆسپالپزم، يان ھەشپگەرى كلۆد لۆڤۆر و كۆرنلپوس كاستوربادپس)، ھەر و ھا كۆتايى ھات بە بووژانەو و ژيانى ئەندپشە لپبرال و نوئ لپبرالپپەكان (بەروردى بكن لەگەل ھپرشى فپرى / رنو بە «ئەندپشەى [ماى] ۶۸»). فەپلەسوفە نوپپەكان «nouveaux philosophes» پەكەم كەسانپك بوون كە بە ھۆى بەيانى راشكاوانەى تەنگزەى پپۆزەى چەپ، كە ھەر و ھا تەنگزەى پەپامبەرى رووناكپپرانپش بوو، سەرئچى كۆمەلگە بۆلاى خۇيان راکپپشا.

ھەر و ھەك رووناكپپرانى مۆدېرنېزمى دواكەوتوو (بەروردى بكن دەگەل دولوز) ئامازەپان پپ كردوو، سەرگەوتنى ئەم گرووپە لە فەپلەسوفەنى گەئچى دەرچووى ئپكول نۆرمال (ناسراو بە نۆرمالپنەكان) و مائۆپزمەكانى رابوردوو لە دەورى پپنارد ھپنرى لوى ناسراو، كۆو بوونەو، نپشانەدرى كارىگەرى لەرادەبەردەرى تەلەقزىۆنى نەتەو و پپى لەسەر ستراتپپپەكان و كارە رووناكپپپپەكان بوو.

لەگەل كالبوونەو و رووناكپپرى مۆدېرنېزمى، ژيانى رووناكپپرى فەرەنسى ھاتە ناو قۆناعى دووبارەناسى و دابەشكردنى سەرلەنوئ، رووناكپپرانى تر لە نپوان لقە جۆراو جۆرەكانى بەرھەمھپنەنى سىمبۆلىك، بەم شپو پپە كە تا ناو دەراستى دەپەى ۱۹۷۰ زاپپنى، لە پپو ەندپدا نەبوون؛ كەسانى ناو زانكۆ، ژورنالېستەكان و ھونەر مەندەكان زياتر لە ھەمپشە ھەوليان دا كە بە ئاخپزگەكانى رپكوپپكى. ژورنالېستى، يان ھونەرى تاپپەتى خۇيان بگەپنەو. كاتپك كە لە ۱۹۸۱ پالى چەپ بە رپبەراپەتى فرانسوا مپتەران كە سەرەنجام دەسەلاتى گرتە دەست، رۆژنامەى سەرەكى رووناكپپرى واتە لۆمۆند ھەوالى پاشەكشەى ئاساپى بەرھەمھپنەنى رووناكپپرى راگەيانە و (بە دروشمى پپدەنگى رووناكپپران بلاو كراپەو).

رووناکبیرانییک که ئیستا له روانگهی سیاسییه وه به دهسه لات گه یشتیوون، ئیتر تاماده نه بوون به ههر نرخیک روحی شۆرشگپیرانهی خه لک (بهم شیوهیهی که سارتر دهیوروزاند) بوروزتین. له به رانبه ردا، جینشینه کانی رووناکبیری مۆدیرنیستی به مه به سستی بوون به راویژکار، شروقه کار و لیکۆله ری سیاسی، شیوازی ئەمریکایی به پرسسیار و تیکه ل به ملماننن بیان هه لده بژارد، بۆ نمونه (ئالین تورین) ی کۆمه لئاس، که شیکردنه وه سیاسییه کانی که هم له لایه ن تۆره کانی راگه یاندن و هم به هۆی ده سته ی راویژکارانی سیاسی (وه ک ناوه ندی سین سیمون) په ری زۆربان سه ند، یان لۆک فیری که له سه ره وه باسی لپوه کرا، که دوا به دوا ی سه رکه وتنی ژاک شیراک له هه لبژاردنی سه رو کایه تی ۲۰۰۲ بۆ پۆستی وه زیری رۆشنیری دیاری کرا.

له م سۆنگه یه وه، بۆ رووناکبیرانی فه ره نسا سه ره تاکانی ده یه ۱۹۸۰ نیشاندهری ده ره فه رتیک بوو، ده ره فه تیکی تیوریک و سیاسی: ره خه ی پیکهاته خوازانه ی مژاد (سووزه) ی خوتاین، به قازانجی هۆگری ژبانه وه سه به رت به مافه کانی مرۆف، ره وش و ئاکاره کان لادران، فه یله سووفه کان میرات و پاشماوه ی لیبرالی کۆمارییان بووژاندوه و له دژی پرۆزه سیاسی فه لسه فییه کان "نا به پرسانه" ده به کانی ۶۰ و ۷۰ که فه یله سووفه کانی ئەلمانیا وه ک نیتشه و هایدیگه ر (به راوردیان بکه ن له گه ل فیکتۆر فاریا، هایدیگه ر و نازیم، ۱۹۸۷، یان لۆک فیری و ئالین رینۆ، هایدیگه ر و مودیرنه کان ۱۹۸۸) نوینه رایه تییان ده کرد، قسه بیان کرد.

له قوژناغی ۱۹۸۰ به م لاوه، هه ره ها قوژناغی ته نگه ژه ی له راده به ره ری ژورنال ه کان (رۆژنامه و گوژاره کان) و ناوه ندی چاپه مه نییه کان بووه. به ره مه کان و به ره مه پینانی رووناکبیری، واپیده چیت، ئیتر وه ک به ره مه کانی پیشوو باسه له گر نین و کاربگه ربیان نه ماوه.

ده گه ل ئە وه شدا زۆربه ی کۆمپانیاکانی چاپه مه نی فه ره نسا هه ولتی ئە وه ده دن که نه یه نه ناو بازاری به ره مه پینانی رووناکبیری (به راوردی بکه ن له گه ل دژواری مالیی بلاو کراوه کانی زانکۆی فه ره نسا)، به لام له هه نارده کوردنی به ربلاوی به شییک له ناوه رووناکبیرییه کانی فه ره نسی، بنه ماشکینی دریدایی، ده رووناسی لکانی، شیکاری گوتاری فووکۆبی و ئیگزېستانسیالیزمی سارتری، که راستییه که ی هه رگیز شتییک زیاتر له به شییک له ژبانی رووناکبیری

فه ره نسییان نوینه رایه تی نه کردوه و به به شه کانی زانسته مرۆیه کان له ئەمریکای باکووری و به ریتانیا که م کراوه ته وه.

له لایه کی تره وه وه ک چۆن ئە گه ر به لگه یه ک بۆ کالبوونه وه ی ده سه لاتنی رووناکبیری له فه ره نسا بوونی هه بیته، ده یه ۱۹۹۰ شاهیدی جوولانه وه ی به ربلاو له پتوه ندی ده گه ل مشتومه سیاسییه کاندای بووه که ریبه ری مه زنی ئە وه ره وته رووناکبیرییه پیبه ر بۆردیوی کۆمه لئاس بوو.

بۆردیو به له به رچا و گرتنی رپژه یه کی دیار له وتاریژی سیاسی سه ر به پیشینینانی مۆدیرنیزمی دوا که وتوی خۆی، بۆ سنووردارکردنیک دیار له گه ل ویستی "نا ه کادیمییک"، واته شه یدایی فه لسه فی و جوانیناسی به ره مه پینهرانی مۆدیرنیزم پیداکری کرد.

سه ر ئە وه بوو که ئە م بیرمه ند و زانا کۆمه لایه تییه ی دژ به سارتر، واته پیبه ر بۆردیو بوو که دواتر بوو به وه فادارترین لایه نگری هزی سارتری به پرسایه تی رووناکبیری، تیکه ل به تواناییه کانی توپژینه وه ی پر ناوه رۆک له گه ل روانگه یه کی سیاسی توندوتۆل.

له لایه کی دیکه وه، بۆردیو به هۆی پیداکرتن له سه ر کاری ئاکادیمییک و شیوازناسی زانستی ریک، وه ک سیمبۆلی سه رکه وتنی به ربلاوی توپژه ری ئاکادیمیکی خوتنده وار له پتوه ندی له گه ل نووسه ران (homme de lettres) و هونه رمه ندانی ئاوانگارد سه ر ده کرت.

سه رکه وتنی بۆردیو هم وه ک کۆمه لئاسیتیک و هم وه ک چالا کوانیکسی سیاسی نیشاندهری ئە وه یه که رووناکبیرانی فه ره نسی رۆلی گرنگ و پر بایه خی خۆیان له هه مه ر کیشه و ملمانننیه کانی وه ک؛ هه لا وار دن (پیبه شکردن) ی نه ژادی و کۆمه لایه تی، نیۆلیبرالیزم و جیهانیبوون گپراوه.

سه رچاوه:

John Murray, Christopher, (2004), Encyclopedia of Modern French Thought, New York, London: Fitzroy Dearborn: Entry of Intellectuals

سه رچاوه ی با به ته که به زمانی فارسی:
- انسان شناسی و فرهنگ.